

ня. І хоча Україна не належить до країн з розвинутою економікою, а отже прояв ефекту рикошету буде більш значним на теренах нашої держави, факт того, що домогосподарства не є основним споживачем електроенергії (26% загального споживання) та паливно-енергетичних ресурсів дозволяє перейти до розгляду більш впливового сегменту – бізнесу.

Найбільший прояв ефекту рикошету має під час розгляду застосування енергоефективних технологій в секторі промисловості, на чюю долю припадає споживання 55% всієї спожитої електроенергії України. У світовому вимірі на долю виробництва та транспортування товарів припадає дві третини загального споживання електроенергії. На прикладі США доведено, що у виробничому секторі економіки пряма дія ефекту рикошету становить від 20 до 70%. Для країн, що розвиваються, даний показник буде значно вище. [6, с. 13-17]

Основною причиною різниці в масштабі дії зворотного ефекту є спроможність конкретних суб'єктів економічної діяльності в умовах оновлення технологій налаштувати власне виробництво для отримання додаткового доходу від зниження енерговитрат, приймати вчасні управлінські рішення стосовно підвищення виробничих потужностей.

Висновки. 1. Виконання формальних, законодавчо визначених вимог до енергоефективності може не принести очікуваних результатів по зменшенню забруднення, рівня споживання паливно-енергетичних ресурсів та електроенергії навіть при сумлінному виконанні даних зобов'язань підприємствами бізнесу.

2. Застосування енергоефективних технологій має розумітися підприємствами здебільшого як конкурентна перевага та спосіб отримання прибутку.

3. Використання новітніх енергозберігаючих технологій як окремої складової не дає право стверджувати, що бізнес задовольняє екологічному критерію соціальної відповідальності.

4. Принцип Джевонса демонструє переваги концепції соціальної відповідальності бізнесу як результату усвідомленого вибору бізнесу.

УДК 338.242:65.012.8

Д. Буркальцева, канд. екон. наук, доц.
(Феодосійська фінансово-економічна академія Київського університету ринкових відносин)

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ

Розглянуто сутність інституціонального інструментарію гарантування економічної безпеки України. Обґрунтовано, що застосування інституціонального підходу дає можливість об'єктивно оцінити ідеологію, стратегію і практику ринкового реформування, визначити коло суб'єктів, які спроможні забезпечити зміцнення економічної безпеки та сприяти розвитку підприємництва в Україні.

Ключові слова: економічна безпека держави, механізми гарантування, інституціональний інструментарій, система забезпечення, підприємницька діяльність.

Рассмотрена сущность институционального инструментария обеспечения экономической безопасности Украины. Обосновано, что применение институционального подхода дает возможность объективно оценить идеологию, стратегию и практику рыночного реформирования, определить круг субъектов, которые способны обеспечить укрепление экономической безопасности и способствовать развитию предпринимательства в Украине.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, механизмы гарантирования, институциональный инструментарий, система обеспечения, предпринимательская деятельность.

The essence of the institutional tools to ensure the economic security of Ukraine. It is proved that the use of the institutional approach makes it possible to objectively assess the ideology, policies and practices of market reform, to determine the scope of entities that can provide economic security and promote the development of business in Ukraine.

Keywords: economic security, guarantee mechanisms, institutional tools, system support, business activity.

Механізм гарантування економічної безпеки України зорієнтований на практичну координацію всіх видів діяльності державних і громадських інститутів з метою відвернення, виявлення й усунення явних і потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз. Суб'єктами гарантування

5. Використання енергоефективних технологій не зменшує споживання ресурсів на макрорівні, тобто не є дієвим способом покращення екологічного стану в країнах що розвиваються, хоча і має позитивний ефект для економічного зростання держави.

6. Більшість міжнародних програм та стратегій, що направлені на зменшення викидів парникових газів, переоцінюють роль енергоефективності у зменшенні рівня викидів CO₂ та заходах ресурсозбереження. Це спричинено нехтуванням принципу рикошету в процесі розробки прогнозів, рекомендацій та вимог.

7. Підвищення енергоефективності залишиться основною рушійною силою світового розвитку навіть за умови перегляду ролі даного механізму у процесі реалізації екологічних програм.

8. Для реалізації програм скорочення викидів парникових газів та ресурсозбереження необхідним є усвідомлення важливості ролі інших екологічних заходів, таких як зменшення використання вуглецевого палива в процесі виробництва електроенергії, розвиток альтернативної енергетики, підвищення соціальної відповідальності бізнесу.

Список використаної літератури. 1. Базилевич В.Д. Глосарій зеленого бізнесу: укр.-нім.-рос.-англ. / В. Базилевич [та ін.]; наук. ред.: проф. В. Базилевич, проф. Д. Вальтер. – К.: Знання, 2010. – 518 с. 2. Ляшенко О.І., Довгий С.О. та інші. Екологічні ризики, збитки та раціональні межі використання надр в Україні: НАН України, Ін-т телекомунікацій і глобалінформ. простору. – К.: Ніка-Центр, 2012.-316 с. 3. Лавренчук В.А. Державне регулювання альтернативної енергетики як фактор сталого розвитку економіки // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. – К., 2010, №10 (113), с. 69-73. 4. Дженкинс Джесс, Сандерс Гаррі. Рациональное использование энергии увеличивает ее расход? // Журнал ЮНИДО в России. – 2011. – №5. – С.35-37. 5. Социальная ответственность бизнеса – опыт России и Запада // Общероссийская общероссийская организация "Деловая Россия" – М.: 2004. – 95с. 6. Nordhaus Ted, Shellenberger Michael, Jenkins Jesse. 7. Gotttron Frank. Energy efficiency and the rebound effect: does increasing efficiency decrease demand? // CRS Report for Congress. – 2001, p. 1-4.

Надійшла до редколегії 24.01.13

економічної, як і всієї національної безпеки, є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, міністерства та відомства, місцеві державні адміністрації, правоохоронні органи, громадські структури та ін. Координаційним органом з питань національної безпеки є Рада національної

безпеки і оборони України. Гарантування безпеки особи, суспільства й держави здійснюється на основі розмежування повноважень органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади в цій сфері.

Проблеми економічної безпеки держави досліджуються у працях таких науковців, як О. Барановський, З. Варналій, Т. Васильців, О. Власюк, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, А. Качинський, Т. Ковальчук, І. Мазур, А. Мокій, В. Мунтіян, Г. Пастернак-Таранушенко, О. Саєнко, А. Сухоруков, Л. Яремко та ін. Попри вагомий добробок названих вчених існує об'єктивна необхідність удосконалення теоретико-методологічних засад і розробки інституціонального інструментарію гарантування економічної безпеки України.

Метою статті є обґрунтування об'єктивної необхідності дослідження та сутності інституціонального інструментарію гарантування економічної безпеки України.

Економічна політика гарантування економічної безпеки визначається на підставі певних принципів (вихідних засад), що створюють політичну й правову базу для оцінювання зовнішніх і внутрішніх загроз, з'ясування національних економічних інтересів і стратегії економі-

чної безпеки [1]. До основних принципів гарантування економічної безпеки України з боку держави належать:

- додержання законності на всіх етапах гарантування економічної безпеки;
- дотримання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави;
- забезпечення взаємної відповідальності особи, сім'ї, суспільства, держави щодо гарантування економічної безпеки;
- своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних з відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів;
- надання пріоритету мирним заходам у розв'язанні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру;
- інтеграція національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою.

Інституціональний механізм впливу держави на гарантування економічної безпеки країни включає низку структурних елементів, інструментів та важелів (рис. 1).

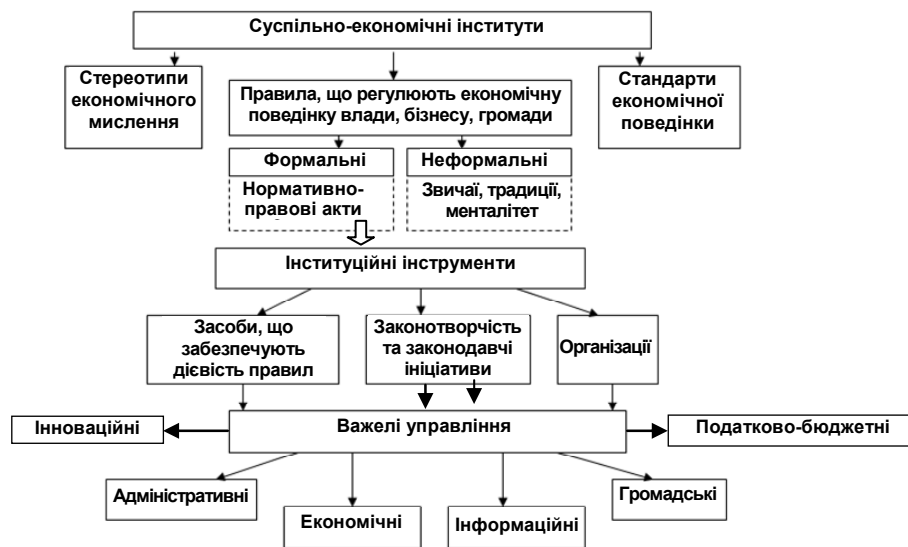

Рис. 1. Інституціональний інструментарій гарантування економічної безпеки*

*Джерело: Складено автором

Заходи, спрямовані на гарантування державою економічної безпеки, включають:

- 1) зіставлення фактичних параметрів економічного розвитку з пороговими значеннями економічної безпеки;
- 2) організацію робіт з подолання та недопущення загроз економічній безпеці;
- 3) експертизу схвалюваних рішень, що приймаються з фінансових і господарських питань із позиції економічної безпеки;
- 4) систему контролю реалізації заходів, спрямованих на усунення загроз економічній безпеці.

Першорядне значення має зміцнення державної влади, підвищення довіри до її інститутів, а також раціоналізація механізмів вироблення рішень нормування економічної політики. Заходи, спрямовані на гарантування економічної безпеки, мають реалізовуватися в напрямі здійснення чіткої структурної й соціальної політики, посилення активності держави в інвестиційній, фінансовій, кредитно-грошовій, зовнішньоекономічній сферах і продовження інституціональних перетворень. Економічна безпека досягається завдяки єдиній державній політиці, узгодженій, збалансованій, скоординованій системі заходів, адекватних внутрішнім і зовнішнім загрозам. Без цьо-

го неможливо вийти з кризи, стабілізувати економічну ситуацію в Україні, створити ефективні механізми розвитку підприємництва та соціального захисту населення.

Механізм гарантування економічної безпеки – система організаційно-економічних і правових заходів для запобігання економічним загрозам, підвищення рівня економічної безпеки. Він містить такі елементи: об'єктивний і всебічний моніторинг економіки і суспільства для виявлення та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз економічній безпеці; вироблення гранично допустимих значень соціально-економічних показників, недопущення яких спричинить нестабільність і соціальні конфлікти; діяльність держави щодо виявлення й попередження внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці економіки, реалізації наявних можливостей [2].

Найважливіший елемент механізму гарантування економічної безпеки суспільства – діяльність держави з виявлення й попередження внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці економіки, особливо за сучасного соціально-політичного становища України. Основні напрями цієї діяльності:

- виявлення випадків, коли фактичні чи прогнозовані параметри економічного розвитку відхиляються від

порогових значень економічної безпеки, і розроблення комплексних державних заходів для виходу країни із зони небезпеки. Заходи й механізми, що гарантують економічну безпеку, опрацьовуються одночасно з державними прогнозами соціально-економічного розвитку і реалізуються в програмі соціально-економічного розвитку;

- організація роботи щодо реалізації комплексу заходів з метою подолання чи недопущення виникнення загроз економічній безпеці. Під час цієї роботи розглядається концепція державного (регіонального) бюджету щодо гарантування економічної безпеки. Уряд координує роботу місцевих органів виконавчої влади стосовно реалізації необхідних заходів, у тому числі з підготовки законодавчих та інших нормативних актів;

- експертиза прийнятих рішень з фінансових і господарських питань з погляду економічної безпеки. Законодавчі й інші нормативні правові акти обов'язково мають підлягати експертизі на предмет економічної безпеки.

На жаль, в Україні "... адміністративна влада активно використовує свій владний ресурс для входження в сферу приватної підприємницької діяльності. Чиновники всіх рівнів прямо чи опосередковано займаються вищезазначеною діяльністю, фактично поєднуючи в її межах державні можливості та приватний високорентабельний бізнес, що дозволяє їм виводити себе та підконтрольний їхній бізнес із сфери дії законів конкуренції. В таких умовах інститут приватної власності існує в деформованому, обмеженому вигляді і тому відрізняється значною нестабільністю, оскільки права та повноваження, що витікають із статусу власника, значною мірою залежать від владних взаємовідносин. В Україні держава фактично самоусунулась від функції гаранта виконання контрактного права" [3].

Реалізація заходів для усунення загроз економічній безпеці потребує організації системи контролю за їх виконанням. Варто підкреслити, що за умов багатуокладної ринкової економіки, коли держава не може директивними методами скеровувати діяльність усіх суб'єктів господарювання, украй потрібне державне регулювання економіки, зокрема через вплив держави на макроекономічні параметри, цілеспрямоване регулювання структурних перетворень і грошово-фінансових потоків.

Дія механізму гарантування економічної безпеки може розглядатися на таких рівнях:

1. Стратегічний рівень гарантування економічної безпеки передбачає ліквідацію суперечностей або як мінімум їхню локалізацію й ослаблення. Фактично на стратегічному рівні мають прийматися й реалізовуватися глобальні (з погляду національної економіки) системоутворювальні рішення.

2. Тактичний рівень припускає розв'язання завдань, пов'язаних з ліквідацією самих загроз чи з запобіганням їхньому впливу на економічну сферу. На тактичному рівні мають розроблятися комплекси превентивних заходів.

3. Оперативний рівень, пов'язаний з гарантуванням економічної безпеки гарантується ліквідацією наслідків загроз. Результати виконання завдань на цьому рівні – переважно комплекси оперативних заходів.

Структура механізму гарантування економічної безпеки значною мірою залежить від рівня суб'єкта економічної безпеки, що розглядається. Держава, регіони, галузі, окремі підприємства й домогосподарства формують свої індивідуальні механізми гарантування економічної безпеки. Механізми ці можуть бути усвідомленими чи неусвідомленими, спонтанними чи ретельно продуманими й вбудованими в струнку систему, такими, що суперечать або доповнюють один одного. Усе це вкотре доводить необхідність державного втручання, створення умов для конструктивної реалізації механізмів

гарантування економічної безпеки на будь-якому суб'єктному рівні. Початкова мета – визначити механізм відтворення системи економічної безпеки в рамках критеріїв, що задаються державою, а також критеріїв, які впливають з особливостей сучасного етапу ринкового розвитку України. Завдання держави – підтримувати позитивні конструктивні сили ринкової економіки, підштовхувати суб'єктів економічних відносин до вибору оптимального шляху досягнення своїх цілей з позицій зміцнення економічної безпеки. Очевидно, що постановка такого завдання потребує вироблення єдиного державного підходу, створення концепції економічної безпеки, яка б стала фундаментом для розвитку ефективної системи гарантування економічної безпеки на різних рівнях.

Стратегія економічної безпеки передбачає визначення мети і завдань системи гарантування економічної безпеки, напрямів їх розв'язання, а також форм і методів застосування відповідних сил і засобів, можливість їхнього перегрупування, створення резервів для нейтралізації та локалізації можливих загроз. Тактика економічної безпеки – це більш динамічна частина політики економічної безпеки, яка змінюється залежно від дії внутрішніх і зовнішніх загроз, зміни пріоритетності національних економічних інтересів тощо. Складність і мінливість економічної та соціальної ситуації потребують застосування різноманітних тактичних заходів щодо гарантування економічної безпеки.

Державна економічна стратегія й загалом національна безпека мають ґрунтуватися на ідеології розвитку (системі наукових поглядів, що включає не тільки економіку, а й філософію, соціологію, інформатику, право, політологію, геополітику тощо), що враховує стратегічні пріоритети та національні інтереси, завдяки чому загрози безпеці мінімізуються. Якщо ринкові сили не можуть самі вивести країну на орбіту розвитку, то потрібно на базі глибокого аналізу ринкової ситуації закласти підвалини піднесення виробництва. Отже, без ідеології розвитку, без культивування промислового і науково-технічного піднесення не можна гарантувати економічну безпеку.

Відновлення економічного зростання потребує відновлення платоспроможного попиту й у споживчому, і в інвестиційному секторах. Відомо, що низький платоспроможний попит призводить до зникнення багатьох видів виробництв, а надмірний платоспроможний попит, особливо за зниження виробництва і, відповідно, пропонування товарів і послуг, спричинює зростання цін, створює "навантаження" на емісію грошей і посилює інфляцію.

Розширення сукупного попиту потребує активізації інвестиційної політики, у чому важливу роль відіграє держава. Вона має формувати стабільні умови господарювання, створюючи імпульси щодо інвестування прибутку й амортизаційних відрахувань у відновлення інтелектуально-кадрового, техніко-технологічного, виробничого потенціалу.

Один з напрямів економічної стратегії держави у сфері гарантування економічної безпеки полягає у створенні системи гнучкого регулювання ринкової економіки. Зрозуміло, саме по собі регулювання не гарантує безпеки. Воно може бути не тільки корисним, а й шкідливим, якщо намагатися відновити форми регулювання, що не виправдали себе. Насамперед не можна забувати, що йдеться про регулювання не просто економіки, а ринкової її моделі. Важливо не тільки не порушити механізми саморегуляції, а й забезпечити умови для якнайдовішої їх роботи. Для цього суб'єкти ринку мають послуговуватися досить повною інформацією про розвиток економіки в цілому, завдання структурної політики, пріоритети державної підтримки, так звані провали ринку, прогнозовані макроекономічні по-

казники тощо. Звичайно, настільки складне завдання виконують не тільки державні керівні структури, а й суспільні та приватні аналітичні центри. Загалом роль держави полягає в пізнанні причинно-наслідкових та інших залежностей у ринковій економіці, у попередженні тих стихійних моментів розвитку, що загрожують економічній безпеці державі, у з'ясуванні сфер, здатних забезпечити в перспективі найбільший прибуток.

У систему гнучкого державного регулювання доцільно включити такі головні підсистеми:

- макроекономічне регулювання, що встановлює загальні правила й параметри господарювання для всіх типів організацій;
- індикативне планування, на базі якого інвестиційні процеси орієнтуються на обрані пріоритети структурної політики, а також інші типи "тонкого настроювання" механізму регулювання економічних методів для всіх типів організацій;
- чіткіше планування діяльності державних підприємств, державних замовлень (насамперед оборонних), а також розроблення й застосування методів управління державним майном.

Сутність і стратегія економічної безпеки не вичерпуються проблемами відновлення економічного зростання на підставі нової структурної політики, задоволення споживчого й інвестиційного попиту, розвитку ринку цінних паперів, створення конкурентного середовища, оптимізації відносин власності й менеджменту, створення гнучкої системи державного регулювання ринкового типу. Стратегія не стане дійовим інструментом політики, якщо не буде конкретизовано завдання безпеки в окремих сферах економіки: у галузях матеріального виробництва; у науково-технічній, соціальній і зовнішньоекономічній сферах; за регіонами.

Державна стратегія у сфері гарантування економічної безпеки України має орієнтуватися насамперед на підтримку достатнього рівня виробничого, науково-технічного потенціалу, на недопущення зниження рівня життя населення до порогових значень, що може спричинити соціальну напруженість, на запобігання конфліктам між окремими верствами і групами населення, за національною ознакою. Ця стратегія має втілюватись у життя передовсім завдяки системі безпеки, котру утворюють органи законодавчої, виконавчої і судової влади, суспільні й інші організації та спілки.

Деякі важливі положення державної діяльності щодо гарантування економічної безпеки мають передбачатись у процесі розроблення проектів прогнозу соціально-економічного розвитку України і державного бюджету на кожний наступний рік.

Державна стратегія в галузі гарантування економічної безпеки опрацьовується й реалізується в рамках здійснюваної економічної політики, основними пріоритетами якої є досягнення стійкого економічного становища особистості, соціально-економічної стабільності суспільства, держави, дотримання конституційних прав і свобод громадян, законності й законслухняності всіх без винятку, включаючи органи державної влади. Непрості завдання треба розв'язати у сфері структурної політики. На макроекономічному рівні до головних завдань належать: підвищення сукупного попиту; збільшення норми заощаджень і формування сприятливого інвестиційного клімату для трансформації нагромаджень в інвестиції; забезпечення переливання фінансових і виробничих ресурсів від нежиттєздатних підприємств і секторів до ефективних виробників і в сектори зростання; стимулювання експорту і його диверсифікованості; регулювання імпорту для захисту вітчизняних виробників у рамках узвичаєних процедур. На мікро-

економічному рівні в процесі здійснення структурної політики на перший план виходять завдання підтримки й стимулювання розвитку економічно ефективних підприємств і організацій, ліквідації чи реорганізації недіючих економічних структур, упровадження ринкових норм поведінки економічних суб'єктів.

Зміну функцій держави як складного й найважливішого суспільного інституту сьогодні істотною мірою зумовлює формування міжнародної системи правил нового світового порядку, які в широкому значенні можна розуміти як правила узгодженої взаємодії людей в умовах глобалізації. Це пов'язано з тим, що змінюється інституціональне середовище для функціонування бізнесу, політики, людської життєдіяльності; активно формуються нові ніші економічної, політичної, релігійної, соціальної та особистісної ідентичності; змінюється життєвий стиль, відбуваються процеси "виготовлення" публічної сфери, формуються нові інтернет-спільноти людей тощо. Водночас утворюються потреби в нових моделях, принципах управління: децентралізованих, поліцентричних, мобільних, інноваційних, що поєднують принципи державного та ринкового регулювання, індивідуальної свободи і нових форм колективної та особистої відповідальності.

Отже, розвиток системи державного управління як важливого інституціонального утворення відбувається в напрямі вдосконалення адміністративних, нормативно-правових, фінансово-бюджетних та інших інститутів. Адміністративні інститути є нормативно-правовим підґрунтям організації діяльності органів державного управління різних рівнів і однією з форм контролю над економічною активністю, що реалізується за допомогою правил (обов'язкові платежі, проходження певних бюрократичних процедур тощо). Держава повинна забезпечити "інституційні гарантії", які, за визначення С. Дефоржа, становлять систему "...легітимізованих зобов'язань держави та її представницьких органів (організацій) з реалізації та забезпечення дієздатності інституційних стандартів соціуму. У сукупності з інституційними стандартами вони утворюють інституційні межі господарської системи і закладають базис для становлення економічних та соціальних стандартів і гарантій, що визначають траєкторію розвитку даного соціуму" [4, с. 20]. Ці гарантії мають забезпечувати нормативно-правові інститути, представлені в діяльності органів влади різних рівнів, що нормативно-правовими актами визначають загальні напрями політики та встановлюють правила взаємодії різних інститутів.

Отже, застосування інституціонального підходу під час проведення дослідження державного управління та соціально-економічних реформ дає такі можливості: об'єктивно оцінити ідеологію, стратегію і практику українських реформ; проаналізувати і визначити коло суб'єктів, які спроможні забезпечити зміцнення та розвиток української державності, громадянського суспільства та цивілізованого ринку; поставити питання про відповідність реформ, що запроваджуються, тим цінностям, економіко-правовим та організаційним засадам, котрі ми розуміємо як інституціональну базу та інфраструктуру зазначених реформ [5].

Сьогодні представники різних галузей науки виявляють величезний інтерес до методів інституціонального аналізу (найбільш розробленими є концепції інституціональної архітекtonіки, базисних інститутів тощо) [6]. Розвиток інституціонального аналізу як методології державного управління сприяє не лише забезпеченню економічної безпеки, а й подальшому розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Дослідження теоретичних основ обґрунтування інституціональних чинників системи економічної безпеки дає можливість зробити наступні висновки.

1. З погляду гарантування економічної безпеки в економічній системі найголовніше значення має порядок господарювання, побудований на принципах, що забезпечують органічну єдність ринку і держави, захист конкуренції; соціальне партнерство тощо. У формуванні та наповненні економічного порядку вирізняються два типи інститутів: зовнішні – ті, що в господарській системі встановлюють основні правила, визначають спосіб та характер взаємовідносин у суспільстві, наприклад, такі як інститути власності, конкуренції тощо, та внутрішні – які роблять можливими операції між суб'єктами, знижують ступінь невизначеності й ризику, зменшують трансакційні витрати (суспільний договір, колективні угоди, індивідуальні контракти та ін.). Інституціональні чинники змінюються під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів, виступають складовою господарського порядку, можуть справляти як позитивний так і негативний вплив на економічний розвиток, підприємницьку діяльність, виступати джерелом ефективного розвитку країни або становити загрозу її економічній безпеці.

2. Складність та неефективність трансплантації інститутів в умовах ринкової трансформації національної економіки пояснюється тим, що вона відбувалася в умовах не класичного, а інверсійного типу ринкових трансформацій. Проблема полягала в забезпеченні відповідності нових інститутів уже укоріненим, тих, що поступово складаються в процесі реформування, та вже сформованих, але в умовах іншого інституційного середовища. Нерівновага між цими елементами інституційної системи спричиняє виникнення інституційних ям – стану інституційного середовища, за якого є нагальна необхідність інституційних змін, але немає інституційних механізмів цих змін.

3. Інституціональна структура трансформаційного суспільства має свої особливості. Її інститути можуть забезпечувати ефективність економічного розвитку, як правило, у короткому періоді. Після виконання своїх завдань ці інститути трансформуються або видаляються як такі, що вже завершили свою місію; інституціональні зміни відбуваються під впливом об'єктивних та суб'єктивних чинників, до яких належать: темпи економічного розвитку, зростання сукупного попиту, зміни в

системі суспільних цінностей, необхідність удосконалення самих інститутів, міра зацікавленості в інституціональних змінах правлячих груп та інші.

4. Неефективний вибір інститутів можуть спричиняти такі чинники: державна монополія у формуванні інститутів та інституційного середовища; методи, технології, способи приватизації; здирництво та невиконання взятих зобов'язань; імовірність втрати урядовцями та впливовими групами політичної влади в майбутньому; імовірність втрати олігархами економічної влади в майбутньому; використання "трансплантованих" суспільних інститутів та інші.

5. Найважливіший елемент механізму гарантування економічної безпеки суспільства – діяльність держави з виявлення й попередження внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці економіки. Застосування інституціонального підходу для проведення дослідження державного управління та соціально-економічних реформ дає можливість об'єктивно оцінити ідеологію, стратегію і практику ринкового реформування; визначити коло суб'єктів, які спроможні забезпечити зміцнення та розвиток української державності, громадянського суспільства та цивілізованого ринку; встановити відповідність реформ тим цінностям, які закладені стратегією подальшого розвитку.

6. Інституційний інструментарій економічної політики держави включає: 1) адміністративні, податкові, бюджетні, інвестиційні, інноваційні, структурні, ціннові, кредитні, інфраструктурні, інформаційні, громадські важелі впливу; 2) систему засобів, що забезпечують дієвість формальних правил; 3) організації, що гарантують їх виконання.

Список використаної літератури. 1. Варналій З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : [монографія] / З.С. Варналій, Д.Д. Буркальцева, О.С. Сасно. – К.: Знання України, 2011, 299 с. 2. Беляєв О.О. Економічна політика / О.О. Беляєв [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/19991130/ekonomika/ekonomichna_politika_-_byelyayev_oo. 3. Волошин В. Формування інституціонального середовища забезпечення економічної безпеки регіону / В. Волошин, А. Гуменюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/17.htm> 4. Дефорж С.Ю. Інституційні основи становлення соціального ринкового господарства : дис. ... канд. екон. наук: 08.01.01 / Сергій Юрійович Дефорж. – 2006. – С. 20. 5. Беляєв О.О. Інституціональні складові формування ринкової економіки / О.О. Беляєв // Проблеми формування ринкової економіки. – 2002. – 376 с. 6. Буркальцева Д.Д. Інституціональне забезпечення економічної безпеки України: монографія / Д.Д. Буркальцева. – К.: Знання України, 2012. – 347 с.

Надійшла до редколегії 24.01.13

УДК 330.534

А. Залєвська-Шишак, канд. екон. наук, асист.
(КНУ імені Тараса Шевченка)

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розкрито сутність інституційного забезпечення підприємництва в трансформаційних умовах. Досліджено особливості реформування економіки України та необхідність створення ефективного інституційного забезпечення. Проаналізовано роль державного сектора в підприємницькій діяльності в умовах ринкової трансформації економіки.

Ключові слова: інституційне забезпечення, відносини власності, державний сектор, трансформаційна економіка.

В статье раскрыта сущность институционального обеспечения предпринимательства в трансформационных условиях. Исследованы особенности реформирования экономики Украины и необходимость создания эффективного институционального обеспечения. Проанализирована роль государственного сектора в предпринимательской деятельности в условиях рыночной трансформации экономики.

Ключевые слова: институциональное обеспечение, отношения собственности, государственный сектор, трансформационная экономика.

The essence of institutional providing of enterprise under transformational conditions is shown. Particularities of reforms of economy of Ukraine and necessity of creation of effective institutional providing are studied. A role of state sector in enterprise activity under market economy transformation is analyzed.

Keywords: institutional providing, property relationship, state sector, transformational economy.

Нині актуальним є питання розбудови адекватного для розвитку підприємництва організаційно-правового середовища в Україні з метою підвищення ефективнос-

ті його функціонування. За відсутності відповідного інституційного забезпечення виникли проблеми, пов'язані з розподілом прав власності та боротьбою за контроль

© Залєвська-Шишак А., 2013